



# LAKŠE JE DA JOJ NE VERUJEŠ

## Da li smo dozvolili nasilnicima da pobeđe?

Kako je čitav sistem postavljen tako da se preveliki teret stavlja na žrtve kada je reč o dokazivanju krivičnog dela, tako i ne iznenađuje previše što je javnost sklona tome da „sudi“ žrtvama

**Piše Ana Mitić**

**B**ilo bi bolje da se to nikada nije desilo, da ga nije optužila i da on to nije uradio, da se silovanja ne dešavaju i da nema žrtava. Da Milena Radulović i devojke nisu imale razloga da optuže Miroslava Aleksića, a Danijela Štajnfeld - Branislava Lečića. Jeste strašno i teško je prihvatiti, kad ne želimo da se te strašne stvari uopšte dešavaju. Ali desile su se i o njima se sada priča jer se dešavaju mnogim ženama, što je podstaklo srpski #MeeToo pokret koji bi, nažalost, mogao da ostane na pokušaju jer se ovde kultura osude nasilnika tek uspostavlja - praktično ne postoji.

Duboko podeljena javnost, deli se i u slučajevima seksualnog nasilja - ko veruje njoj, a ko njemu - čak navijački do preterivanja koja se čitaju u porukama za koje se zapitate šta je nekim ljudima da nemaju nimalo empatije, da makar ne šire mržnju ako nemaju šta pametnije da



Jedna od najružnijih društvenih praksâ, koja se ponavlja kroz istoriju, jeste sklonost društva da izneveri ženu onda kada joj je najpotrebnija podrška, poverenje i solidarnost. Često se to dešava jer ne želimo da preispitujemo svoje heroje, ne prihvatamo da bi neko ko je moćan, ugledan, poznat mogao potajno da uradi stvari koje osuđujemo

kažu. Makar dok ne odluči sud. Ne radi se ovde o tome ko je kome poverovao, već o tome da iako smo oduvek učeni da štiti-mo slabije, deo javnosti se obračunava sa žrtvama silovanja, a to je kao da udarate nekoga ko leži na podu. Sve one poruke i reakcije daju vetar u leđa nasilnicima da samo tako nastave i da imaju podršku. Ne samo na društvenim mrežama - te poru-ke ne bi trebalo ni čitati, već i kroz medije i izjave pojedinih javnih ličnosti.

„Nakon što sam otvorila dušu, osetila sam se oslobođajuće; mislila sam i da će javnost biti na mojoj strani“, rekla je Da-nijela Štajnfeld. „Ali to je izazvalo još veću nesigurnost i smešnu dehumanizaciju.“

**Da li su nasilnici pobedili ako** čujemo to-like poruke mržnje upućene ženama koje progore o seksualnom nasilju, i kako smo došli do toga da žrtve proživljavaju odma-zdu i da im se ne veruje? Kako je čitav si-STEM postavljen tako da se preveliki teret stavlja na žrtve kada je reč o dokazivanju

trolu nad žrtvama. Jedna od najčešćih strategija je i ubedivanje žrtve da joj niko neće poverovati, da će ona biti kriva, da će je društvo osuditi, da je ona sama za-sluzila to što joj se dogodilo i da je to tra-žila. Sve ovo kao „nacrtno“ vidimo u jed-nom delu javnog prostora.

Nije od juče da se žrtvama ne veruje - „znamo mi ko je ona“, „izmislila je silo-vanje“ - i pitanje je šta bi bilo da je bilo da je „samo“ reč Danijele Štajnfeld i da nije tužilaštvu dostavila i snimak razgovo-ra sa Lečićem. O snimku je pisao, a pret-hodno analizirao Njujork tajms i zaklju-čio da „nema naznaka da su uvežbavali dijalog“, za predstavu, kako je naveo Branislav Lečić.

„Iako su glasovi ponekad prigušeni i zafkancija se često čini prijateljskom, njen glas postaje oštrij dok opisuje ko-liko je povređena njegovim postupcima. Lečić odgovara na način koji sugerise da je verovao da je ono što se dogodilo bilo sporazumno.“

vojaka da iskorače na svetlo dana kako bi pravda bila zadovoljena, kao i da pred-met Miroslava Aleksića predstavlja pre-kretnicu koja će u perspektivi ohrabriti i druge žrtve da prijave slične slučajeve. Krajnji cilj treba da bude - smanjenje tamne brojke kriminaliteta kod seksual-nog zlostavljanja koja je u Srbiji po mom mišljenju još uvek vrlo visoka“, napomi-nje Tintor.

**Čak i za nekoga ko je** odrastao u Srbiji, gde su seksizam i muški šovinizam du-boko ukorenjeni, ovakve stvari su bile za-panjujuće, rekla je Danijela Štajnfeld za Njujork tajms. Iako je zemlja poslednjih godina preduzela korake za unapređiva-nje prava žena, u Srbiji, kao i u okolnom regionu, seksualno uznemiravanje i na-padi i dalje se retko prijavljuju, a žrtve je sramota.

„Ljudi ne veruju žrtvama seksualnog nasilja, jer je jednostavno lakše tako. Ali to ide i dublje od lenjosti ili odanosti“, ob-

## **Uveren sam da velika većina javnosti istinski podržava hrabru odluku ovih devojaka da iskorače na svetlo dana kako bi pravda bila zadovoljena, kao i da predmet Miroslava Aleksića predstavlja prekretnicu koja će u perspektivi ohrabriti i druge žrtve da prijave slične slučajeve. Krajnji cilj treba da bude – smanjenje tamne brojke kriminaliteta kod seksualnog zlostavljanja koja je u Srbiji po mom mišljenju još uvek vrlo visoka**

JUGOSLAV TINTOR, ADVOKAT

krivičnog dela, tako i ne iznenađuje pre-više što je javnost sklona tome da „sudi“ žrtvama.

„S jedne strane to govori o ogromnoj toleranciji na nasilje koja se ogleda u re-lativizaciji, ali s druge strane da će sasvim sigurno doći i do ohrabriranja nasilnika i porasta nasilja jer će im se na ovaj način otvoriti prostor za to“, kaže za Nedeljnik Andrijana Nedeljković Radoičić iz Udru-ženja građana Atina za borbu protiv trgo-vine ljudima i svih oblika rodno zasnova-nog nasilja.

„Poražavajuće je za nas kao društvo, kada ispunimo očekivanja nasilnika, onda kada žrtva progovori“, kaže i doda-je da nasilnici koriste zastrašivanje, mani-pulaciju i ucene kako bi uspostavili kon-

**Harvija Vajnstina, holivudskog produ-centa, desetina žena** je optužila za seksu-alno uznemiravanje. I nije bilo ni jednog jedinog snimka. Sada je u zatvoru pošto je osuđen na 23 godine zatvora za silovanje i seksualni napad.

Prirodno da ne mislimo svi isto i do-bro je da je tako. Međutim, od suštinskog je značaja način na koji se iznose različiti stavovi i argumenti, koji je na društvenim mrežama vrlo često prizeman i vulgaran, pogotovo kada dolazi od anonim-nih autora, kaže Jugoslav Tintor, advokat koji zastupa Milenu Radulović, Ivu Ilin-čić i druge devojke, o nepoverenju jednog dela javnosti.

„Uveren sam da velika većina javnosti istinski podržava hrabru odluku ovih de-

jašnjava Andrijana Nedeljković Radoičić.

Rasprostranjena neverica žrtvama sek-sualnog nasilja ima složenu istoriju, ob-jašnjava, ali relativno jednostavan uzrok: društvo ne veruje ženama. Jedna od naj-ružnijih društvenih praksá, koja se ponav-lja kroz istoriju, jeste sklonost društva da izneveri ženu onda kada joj je najpotreb-nija podrška, poverenje i solidarnost. Če-sto se to dešava jer ne želimo da preispitujemo svoje heroje, ne prihvatamo da bi neko ko je moćan, ugledan, poznat mogao potajno da uradi stvari koje osuđu-jemo. Još smo manje voljni da se bavimo time ako je optužen neko koga poznaje-mo ili volimo. Ako čovek ima prijatelje, obožavaoce i socijalni status, on takođe ima odbranu od silovanja i prećutni je za-

hvev da javnost saoseća sa njim. S druge strane to osobi i daje moć potrebnu da bi izvršila nasilje.

Više javno tužilaštvo u Beogradu pokrenulo je predistražne radnje, a Lečić je u svojstvu građanina dao izjavu u policiji. Saslušanje je trajalo sedam i po sati, a glumac je na sopstveni zahtev testiran na poligrafu, koji je, kako je rekao, prošao. Iako se poligraf na sudu ne uzima kao dokazno sredstvo, „paljba“ po Danijelu Štajnfeldu je posle toga postala još žešća - od toga da bi sada ona trebalo da ide na poligraf, „da je dobila novac da optuži Lečića“, do nepodaštavanja da je ona „glumica iz porno-filmova“.

**I onda ono pitanje: „Zašto su ćutale do sad?“** Kada je Danijela Štajnfeldd prvi put pre nekoliko meseci progovorila o silovanju, javnost je od nje tražila da kaže ime. A kada je konačno rekla ime u tužilaštvu, kako i sama kaže, podrška dela javnosti je izostala i krenuo je obraćun sa njom. Kako posle toga očekivati da druge žene progovore o seksualnom nasilju?

Pitanje „zašto je ćutala“ postavlja svako

## **Žene znaju da će asocijacija na njih uvek biti najgore iskustvo koje im se dogodilo. Žene ne biraju da ćute, one samo ponekad nemaju nikog ko bi mogao da ih ćuje i razume, tako da je ćutanje jedina opcija, ali ne i izbor**

ANDRIJANA NEDELJKOVIĆ RADOIĆIĆ, NVO ATINA

ko polazi od principa da svaki slučaj treba istog dana prijaviti policiji i ovo pitanje je legitimno, kaže Jugoslav Tintor. Međutim, objašnjava da je seksualno zlostavljanje specifičan vid kriminaliteta koji nije moguće uklopiti u uobičajeno životno rezonovanje i logično postupanje. Postupanje nekog ko je proživio traumu ne može se razumeti iz perspektive nas koji to nikad nismo proživeli.

„U sudskom postupku ovo momenat prijavljivanja se sagledava u svetlu svih okolnosti pod kojima se zlostavljanje odigralo i individualnih karakteristika ličnosti same žrtve, pri ćemu ćutanje žrtve sagledavaju eksperti iz neuropsihijatrije i

psihologije koji su jedini u kapacitetu da o ovom složenom pitanju daju svoju stručnu ocenu. Ne verujem da je javnosti poznato da žrtva seksualnog nasilja u suoćavanju sa proživljenom traumom prolazi kroz više razlićitih faza, pri ćemu u zavisnosti od strukture ličnosti ove faze se različito ispoljavaju i traju. Dakle, u svakom konkretnom slučaju variraju faze stida, krivice, potiskivanja, duboke tuge, suoćavanja, a što je sve od uticaja i na momenat prijavljivanja slućaja.“

Kako se oseća žrtva silovanja i kolika joj je podrška neophodna, kroz banalni primer je objasnila Biljana Slavković, psihoterapeutkinja sa Instituta za psihodramu:



„Idemo ulicom, sapletemo se, padnemo; priskoči neko da pomogne a većina nas briše sa sebe prašinu i tvrdi da je dobro i da mu pomoć ne treba. Preplavi nas osećanje stida što smo demonstrirali ranjivost, iako nam je podrška naravno potrebna. Isto je i kada žena doživi silovanje; to je najdublja povreda.“

**Žrtve čute zato što one nisu** samo žrtve jednog krivičnog dela. One su svesne konteksta u kom žive, odnosa moći koju nasilnik ima u odnosu na njih, da njegove pretnje o njenoj reputaciji, dostojanstvu, istinitosti toga što govori jesu vrlo realne.

„One su videle kako su slične žene prolazile kada su govorile o nasilju koje im se dogodilo. Žene znaju da će asocijacija na njih uvek biti najgore iskustvo koje im se dogodilo. Žene ne biraju da čute, one samo ponekad nemaju nikog ko bi mogao da ih čuje i razume, tako da je ćutanje jedina opcija, ali ne i izbor“, objašnjava Andrijana Nedeljković Radoičić.

Mnogo su, opravdano, podsećali na prezumpciju nevinosti i da nikoga ne bi trebalo proglašava krivim dok sud ne do-

nese presudu. Ali isto tako, ne bi trebalo nikoga optuživati da laže ili da je „uzela novac“. Ali čekanje na sud da „preseče“ ponekad ume da bude baš dug period, i mučan, pogotovo za žrtve. Kako na žrtve silovanja koje bi možda da prijave slučaj, utiče negativan odnos dela javnosti da progovore i uđu u krivični postupak?

Krivični zakonik u Srbiji a i postupajuća praksa postavljeni su tako da se više brinu o pravima osumnjičenih i optuženih tokom čitavog postupka. Naše zakonodavstvo sporadično govori o žrtvama.

„Ako posmatrate samo tu činjenicu, jasno je da je pogled sudske prakse na položaj žrtve isključivo kao izvora saznanja o izvršenom krivičnom delu, žrtva jednako izvor dokaza“, kaže Andrijana Nedeljković Radoičić.

Dok međunarodno zakonodavstvo uveliko već sedamdesetih godina počinje da govori o pravima i položaju žrtava, potrebama žrtve krivičnog dela, usmeravanju procesa tako da se prava žrtve ne povrede, domaća praksa je i dalje prepuna sekundarne viktimizacije, retraumatizacije žrtve što se nedopustivo opravda-

va interesom postupka. Niska je primena statusa zaštićenih i posebno osetljivih svedoka, čak i u slučaju dodeljivanja ovog statusa on često predstavlja samo slovo na papiru, jer se ne poštuju odredbe ovog statusa (žrtva svedoči pred optuženim, sreće se sa njim umesto da izjavu daje putem video-audio sredstva komunikacije itd.).

Na kraju, i ukoliko dođe do osuđujuće presude i krivično delo bude dokazano, postavlja se pitanje šta time žrtva dobija, osim toga što je počinitelj proglašen krivim.

„Pravo na kompenzaciju je i dalje na nivou statističke greške kada govorimo o praksi i najčešće žrtve moraju same da pokreću i finansiraju ove postupke što dodatno demotiviše za uopšte pokretanje ovih procesa“, navodi sagovornica Nedeljnika.

Iako izgleda kao da mnogo toga nije na njihovoj strani, one su ipak progovorile i pored toga što su znale šta ih čeka. I to mnogo govori. To je žrtva i hrabrost. Jer lakše je bilo ćutati. Kao što je, izgleda, lakše da im se ne veruje. ■